

SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS NAUJŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSMĖS ATLIKIMO FORMŲ TAIKYMO GALIMYBĖS LIETUVOJE (2006)

Pagrindas: Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 patvirtintą Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005-2006 metų įgyvendinimo priemonių plano 17 punktą.

Tyrėjas: G. Sakalauskas

Po naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, kuriame numatyta žymiai daugiau alternatyvų laisvės atėmimo bausmei, nei jų buvo senajame kodekse, įsigaliojimo (2003 m. gegužės 1 d.), laisvės atėmimo bausmė Lietuvoje tebeskirama dažnai ir sudaro didžiąsą dalį bausmių struktūroje. Pagal kalinių skaičių 100000 gyventojų Lietuva užima vieną pirmųjų vietų Europoje ir šiuo požiūriu tebeprisilygia postsovietinei erdvei. Pažymėtina, jog užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius turi tik nežymią įtaką šiai situacijai, labiausiai ją lemia šalyje vyraujanti baudimo kultūra ir vis dar nepakankamai išplėtotą alternatyvų infrastruktūra. Pastaruosius trejus metus pastebima pozityvių tendencijų: didėja alternatyvių bausmių dalis, daugėja nuteistųjų trumpesne laisvės atėmimo bausme, daugelis įkalinimo įstaigų nebėra perpildytos, gerėja kalinimo sąlygos ir kt. Naujų laisvės atėmimo bausmės atlikimo formų plėtimas būtų kitas svarbus ir reikalingas žingsnis.

Atvirų kalinimo įstaigų privalumai Lietuvoje faktiškai neišnaudojami. Atviroje kolonijoje bausmę atlieka mažiau nei 1 % nuteistųjų, nors tarptautinėse rekomendacijose raginama plėsti atviro tipo kalinimo įstaigų tinklą. Jis sėkmingai veikia daugelyje Vakarų Europos valstybių, kur atvirose įkalinimo institucijose laisvės atėmimo bausmę atlieka iki 1/3 visų nuteistųjų. Lietuvoje įkalinimo asmenų analizė rodo, kad atviroje kolonijoje po tinkamo nuteistojo asmenybės įvertinimo galėtų būti kalinami žymiai daugiau nuteistųjų. Tai leistų jiems palaikyti glaudesnius santykius su šeima bei artimaisiais, susirasti geresnį darbą ar mokymosi vietą laisvėje, šios sistemos plėtimas pigiau kainuotų valstybei. Pagrindinė problema yra ta, kad teismai (dėl nežinomų priežasčių) retai skiria atlikti laisvės atėmimo bausmę atviroje kolonijoje, prieš tai nėra įvertinama nuteistojo asmenybė, o skirstymas vien pagal padarytos nusikalstamos veikos sunkumą nėra efektyvus. Vienas didžiausių teisinio reglamentavimo Lietuvoje trūkumų yra tas, kad nenumatoma galimybė tinkamus nuteistuosius iš uždarytų įstaigų perkelti į atvirą koloniją (taikyti kaip paskatinimo priemonę, ruošti lygtiniam paleidimui ar pan.). Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktos statistikos apie atviros kolonijos darbą analizė leidžia padaryti išvadą, kad, viena vertus, joje yra žymiai daugiau galimybių įdarbinti nuteistuosius, tai yra svarbus jų resocializacijos faktorius, kita vertus, padaromų nusižengimų ir skiriamų nuobaudų gausa leidžia abejoti visos koncepcijos efektyvumu – nuteistieji, nesilaikantys nustatytų taisyklių ir priimtų susitarimų, neturėtų būti kalinami tokiose įstaigose, bet perkelti į uždarytas, o darbo atvirose įstaigose koncepcija turėtų būti paremta iš dalies kitais metodais, nei taikomi uždarytose įstaigose.

Resocializacijos požiūriu itin svarbios trumpalaikės išvykos už įkalinimo įstaigos ribų, galimybė vykti be sargybos (palydos) bei trumpam parvykti į namus (atostogas), nors ir numatytos įstatyme, Lietuvoje taikomos itin retai. Jų taikymas skatintinas, labiau jas siejant su artėjančiu (lygtiniu) paleidimu į laisvę.

Publikuota: Socialinės ir ekonominės naujų laisvės atėmimo bausmės atlikimo formų taikymo prielaidos Lietuvoje / Teisės problemos, 2006, Nr. 4, p. 5-49.